

مقدمه

پس از عادی سازی دوباره روابط روسیه و ترکیه، یکی از گمانی زنی‌هایی که در بسیاری از محافل تحلیلی و راهبردی نقل می‌شد این بود که آنچه میان روسیه و ترکیه آشتی ایجاد کرد زمینه‌های مشترک برای اقدام هماهنگ علیه داعش در سوریه و نگرانی ترکیه از قدرت گرفتن کردها در سوریه است. اندکی پس از این بود که ترکیه عملیات خود در شمال حلب موسوم به "سپر فرات" را آغاز کرد عملیاتی که علاوه بر داعش، کردها را هدف قرار می‌داد، کردهایی که در واقع بخش مهم و هسته اصلی نیروهای دمکراتیک سوریه مورد حمایت آمریکا را تشکیل می‌دهند. حملات ترکیه به مناطق شمالی سوریه با انتقادات وسیع مقامات آمریکا روبرو شد. برت مک گارک، نماینده رئیس‌جمهوری آمریکا در ائتلاف ضد جریان تروریستی داعش در این باره گفت درگیری میان ارتش ترکیه و نیروهای مخالف دولت سوریه پذیرفتنی نیست. اما موضع روسیه درباره عملیات ترکیه در سوریه به شفافیت موضع آمریکا نبود. وزارت خارجه روسیه در بیانیه ای با ابراز نگرانی عمیق در ارتباط با

عملیات ترکیه در سوریه اعلام کرد «چنین رفتارهایی بحران در منطقه را تشدید می‌کند و تلفات غیرنظامی را افزایش می‌دهد.» همزمان خبرهایی درباره سفر مقامات نظامی روسیه به ترکیه منتشر شد و اندکی بعد منابع خبری روسی و ترکی از گفتگوی تلفنی روسای جمهور روسیه و ترکیه حول محور سوریه خبر دادند.

درباره موضع روسیه نسبت به عملیات ترکیه در سوریه، نظرات گوناگونی مطرح می‌شود. به نظر می‌رسد در میان کارشناسان روسی نیز اجماعی درباره موضع مسکو نسبت به این عملیات وجود ندارد. اگر چه اظهارات برخی مقامات روسی در برابر آغاز عملیات ترکیه بسیار تند بود و نشان از واکنش سخت احتمالی روسیه داشت اما با توجه به ادامه رایزنی‌ها میان دو طرف روس و ترک، از جمله دیدار روسای دو کشور در حاشیه اجلاس جی ۲۰، باید این پرسش را مطرح کرد که آیا روس‌ها واقعا از عملیات ترکیه در سوریه غافلگیر شدند؟ اهداف

جنگ علیه آنها مشارکت موثر دارند.^۱ این در حالی است که مساله کردها خط قرمز ترکیه است. آنکارا از هیچ اقدامی برای جلوگیری از ظهور یک دولت کردی در مرزهای خود فروگذاری نمی کند. به همین دلیل نیز ترکیه در برابر فشارها برای بستن مرزهای خود مقاومت می کند.^۲

در سایه این بدگمانی ها برخی از کارشناسان روس پس از تحولات اخیر در اظهارات تحلیلی خود ابراز داشتند، اساساً امکان شکل گیری همکاری بین روسیه و ترکیه در سوریه وجود ندارد. یکی از دلایل بدبینی آنها، این است که مسکو همچنان معتقد است که تسلیحات تروریست ها از مرزهای ترکیه تامین می شوند و در صورتی که ترکها مرزهای خود را به روی ستیزه جویان ببندند شکست آنها در سوریه حتمی خواهد بود. اما تحلیلگران معتقدند که برای روسیه دشوار خواهد بود که ترکیه را به انجام چنین کاری متقاعد کند.

۲. پرهیز از تنش دوباره و ادامه رایزنی: لئونید

عیسی یف از مدرسه عالی اقتصاد روسیه معتقد است که هدف اصلی این عملیات مقابله با کردها است. به عقیده او ترکیه تلاش می کند با حمایت گروه های ترکمن سوری بین مناطق کردنشین منطقه حائل ایجاد کند. به گفته عیسی یف با وجود مخالفت روسیه با این اقدام ترکیه، هر کدام به دلیل تلاش هایی که برای بازسازی روابط داشتند، از هر گونه اظهار نظر و اقدامی که به تخریب دوباره این رابطه بیانجامد خودداری می کند. به عقیده این کارشناس برای روسیه در شمال سوریه منافع چندانی وجود ندارد بنابراین تلاش می کند دخالتی در

و انگیزه های روسیه از این موضع دوگانه درباره

این تحول چیست؟:

دیدگاه کارشناسان روس

بررسی دیدگاه کارشناسان روسی شاید به رسیدن به پاسخ دقیق تر به پرسش های یاد شده کمک کند. بررسی مجموع دیدگاه ها و تحلیل های کارشناسان روسی درباره تحولات اخیر نشان می دهد دو دیدگاه بدبینانه و مثبت نسبت به اقدامات ترکیه و واکنش روسیه وجود دارد:

۱. احتمال جنگ لفظی دوباره: لئونید ایواشف

رئیس آکادمی مسائل ژئوپلیتیکی روسیه پس از آغاز عملیات ترکیه در سوریه، در اظهاراتی تند در نشست خبری در مسکو اعلام کرد: « غیرممکن است روسیه با عملیات نظامی ترکیه در خاک سوریه موافقت کرده باشد، در حالی که مقامات دمشق با این اقدام به شدت مخالف هستند. ضمن اینکه روسیه به رعایت قوانین مربوط به حقوق بین الملل و منشور سازمان ملل پایبند است.» بر این اساس برخی ناظران گمانه زنی کردند پس از پایان تنش ها میان روسیه و ترکیه در زمینه ساقط شدن جنگنده روسی توسط ترکیه، نشانه هایی از در خطر قرار گرفتن دوباره این رابطه به وجود آمده است. برخی کارشناسان روس نیز ابراز نظر کردند که معتقدند که یکی از منازعه های لفظی آینده مسکو و آنکارا می تواند درباره کردهای سوریه باشد. چند ماه پیش اولین نمایندگی کردهای سوریه در روسیه افتتاح شد و مسکو بطور مداوم تلاش دارد کردها در مذاکرات سوریه حضور داشته باشند. به عقیده این کارشناسان از نظر روسیه کردها ثابت کرده اند که مخالفان سازگار افراط گرایان هستند و در

1. ALEXEY TIMOFEYCHEV, "The Syrian crisis: Can Moscow and Ankara find common ground?", RBTH, August 12, 2016

2. ALEXEY TIMOFEYCHEV, "The Syrian crisis: Can Moscow and Ankara find common ground?", RBTH, August 12, 2016

همین حال منابع روسی تأیید کرده‌اند، ترکیه و روسیه اکنون وارد تبادلات فشرده در خصوص انواع مختلف اطلاعات شده‌اند و مرتباً در ارتباط هستند.^۶

۳. این احتمال وجود دارد که به طور صریح یا ضمنی میان روسیه و ترکیه در مورد باز گذاشتن دست ترکیه در مناطق کردی در ازای تغییر موضع ترکیه نسبت به دولت اسد و مبارزه جدی‌تر با داعش توافق صورت گرفته باشد.

۴. از سوی دیگر همزمان باید این نکته را نیز در نظر داشت که روند اخیر در مذاکرات روسیه و آمریکا درباره سوریه نشان می‌دهد بهبود رابطه روسیه با ترکیه، تمایل واشنگتن به توافق با روسیه را افزایش داده است. در مجموع به نظر می‌رسد با وجود افزایش احتمال توافق بین آمریکا و روسیه درباره سوریه، مسکو پیرو سیاست خارجی عملگرایی خود مانند گذشته تلاش می‌کند امکان خود برای بازی با همه کارت‌ها از جمله ترکیه را حفظ کند. در واقع چه توافق روسیه با آمریکا درباره سوریه اجرایی شود، چه نه، برای مسکو چشم‌پوشی از آنکارا هزینه‌هایی در بر دارد. افزون بر این به نظر می‌رسد که روسیه و ترکیه پس از رویدادهای اخیر قانع شده‌اند که منافی در روابط دو جانبه دارند که نباید آنها را برای مسایل منطقه‌ای فدا کنند. به عبارت دیگر موضع دوگانه روسیه درباره عملیات ترکیه در شمال سوریه، اینگونه قابل تشریح است که موضع سخت، نمایش دیپلماتیک بوده و موضع اعمالی، نیات واقعی روسیه در قبال ترکیه-سوریه و آمریکا را نشان می‌دهد.

موضوع ترکیه و کردها نداشته باشد. هر چند ممکن است این موضع روسیه مورد انتقاد کردها قرار گیرد.^۳

به عقیده کارشناسانی که موضع روسیه به تحریکات نظامی ترکیه در سوریه را محافظه‌کارانه ارزیابی می‌کنند، دلیل احتیاط روسیه این است که نشانه‌هایی از امکان همکاری با ترکیه در زمینه سوریه یافته است. ایرینا ژیگاسکا از آکادمی علوم روسیه می‌گوید ترکیه با ابقای فشار اسد در قدرت در دوره انتقالی موافقت کرده است و این نشانه‌ای از به وجود آمدن فرصتی خاص در روابط مسکو و آنکارا برای همکاری در مساله سوریه است. ویکتور نادین رانوسکی از موسسه اقتصاد جهانی و روابط بین‌الملل در آکادمی روسیه نیز معتقد است حتی با وجود دشمنی اردوغان با اسد، روسیه و ترکیه می‌توانند زمینه‌های مشترکی در فرآیند تشکیل یک دولت ائتلافی در سوریه بیابند.^۴

ارزیابی کلی

در مجموع باید چند نکته را در نظر داشت:

۱. نکته حائز اهمیت در موضع روسیه درباره عملیات نظامی ترکیه در سوریه این بود که مواضع تند مسکو در سطوح میانی ابراز شده و در سطوح بالا روسیه به رایزنی با مقامات ترک ادامه می‌دهد.
۲. شواهد نشان می‌دهند سرویس‌های اطلاعات ویژه روسیه از عملیات نظامی ترکیه در شمال سوریه بی‌اطلاع نبوده‌اند.^۵ احتمالاً این اطلاعات به صورت مستقیم توسط ترکیه به روسیه اعلام شده است. در

3. OLEG YEGOROV, "Could Russia-Turkey relations deteriorate again over Syria?", RBTH, August 25, 2016

4. ALEXEY TIMOFEYCHEV, "The Syrian crisis: Can Moscow and Ankara find common ground?", RBTH, August 12, 2016

5. KOMMERSANT, "Turkey has gone further than promised in Syria, says Moscow", August 26, 2016

۶. قابل مشاهده در

<http://www.isna.ir/news/95060103245/>